

KİTAP VE DERGİ TAHLİLLERİ

H. Z. Ülken

PAUL DESCAMPS, (*TECRÜBİ SOSYOLOJİ*) (metod), Çeviren: Nurettin Şazi Kösemihal, İstanbul, 1950, shf. 160.

Le Play mektebinin son ve en kuvvetli mümessillerinden biri olan P. Descamps'ın *La Sociologie Experimentale* adıyla 1933 de Marcel Rivière kütüphanesinde neşrettiği eserin metoda ait olan birinci kısmı Sosyoloji Doçenti Nurettin Şazi Kösemihal tarafından dilimize çevrilmiştir. P. Descamps «Modern İngiliz içtimai teşekkülü» (1914), «Modern Prusyalı içtimai teşekkülü» (1916), «Vahşi kavimlerin içtimai hayatı» (1930) ve «Portekiz monografisi» (1931) adlı eserlerin müellifi olduğu gibi, Belçikadaki Solvey Enstitüsü mecmuasında da çıkan bir çok yazılarıyla tanılmıştır.

İki yıl önce türkçesi neşredilen bu eser tecrübi sosyoloji sahasında mühim bir boşluğu doldurmaktadır. Hemen bir asırdanberi Le Play mektebi mensupları Science Sociale tâbirini kullanarak kendilerini diğer sosyologlardan ayırmakta idiler. İlk defa olarak sosyoloji tâbirinin kullanılması bu mektebin diğer sosyoloji cereyanlarına yaklaşma temayülünü göstermektedir. Vakıa daha önce de Paul Bureau, «Introduction à la méthode Sociologique 1920» adlı eseriyle bu temayülü göstermiş ise de P. Bureau'nun metod hususundaki kararsızlığı gerek kendi mektebi mensuplarını gerek diğer sosyologları memnun etmekten uzak kalmıştı. Descamps'ın kitabına P. Roux'nun aynı mevzuda 1911 de yazmış olduğu *Précis*'nin daha vazıh, daha felsefi şekli denebilir. Kitabın ağırlık merkezi Durkheim sosyolojisindeki *ıçtimai vakıa* târifi etrafındaki münakaşadır. Müellife göre fizik, kimyevî, hayatî ve diğer tabiat olgularından ayrı karakterleri olan bir içtimai olgu yoktur. Fakat bütün tabiat olguları cemiyet içerisinde içtimai bir rol oynarlar. Bundan dolayı içtimai münasebetler şebekesinde oynadıkları role nazaran muhtelif tabiat olgularına *ıçtimai* vasfı verilmelidir. Kitap tecrübi sosyoloji sahasında bir monografinin nasıl tatbik edileceğini gösteriyor ve bunun için H. de Tourville zamanındanberi inkişaf etmekte olan soru cevellerinin esaslarını veriyor.

Kitabın ikinci kısmı Lyon ipek endüstrisine ait bir monografi ile, Anadolu Ermenilerine tahsis edilmiştir. Birinci monografinin hulâsası «Sosyolojiye giriş» (1946) adlı kitabımda verilmişti. İkinci monografiye gelince bu kısım monografi olmaktan ziyade Pariste oturan Ermenilere sorularak yapılmış vasıtalı ve zayıf bir anketten ibaret olduğu için müellifin metodda ileri sürdüğü kaidelere uygun olmaktan uzaktır. «Tecrübi Sosyoloji» kitabının fransızca neşredildiği yıl memleketimizde bu sahada ilk mühim adımı atmış olan Mehmed Ali Şevki tarafından tercüme edilmeye başlanmıştı. Bu tercüme tamamlanamadı. 1939 - 41 yılları arasında, Fakültemizde Sosyoloji öğretim görevliliği yapan bu zat o sırada talebeye bu kitabı okutmakta idi. Fakat rahatsızlığı dolayısıyla hem bu vazifeyi hem kitabın tercümesini vârida bırakmaya mecbur olduğu için, ondan yedi sekiz yıl sonra N. Ş. Kösemihal'in eseri dilimize kazandırması çok hayırlı olmuştur. Aynı müellifin «Vahşi kavimlerde içtimai hayat» adlı eserini de yakında bu seri içerisinde neşredebacağimizi ümid ediyorum.

Le Play sosyolojisi tecrübî araştırmalar sahasında ilk adım olmakla beraber, ondan sonra bu metodlar üzerinde bir çok memleketlerde bilhassa Amerika'da bazı tâdiller ve islâhlar yapılmış ve tecrübî sosyoloji ilk meydana çıktığı Őekilden oldukça farklı ve zengin bir hale gelmiştir. İngilterede bu nevi araştırmalar Social Survey adı altında toplanmaktadır. Amerika'da Greenwood bütün bu tecrübî araştırmalara ait metodları Experimental Sociology adı altında 1945 de neşretmiştir. Bu mevzudaki yeni terakkilerden haberdar olmak için bu eserin de tercüme ve neşrinde büyük fayda olacaktır.

Dr. E. HIRSCH, HUKUK FELSEFESİ VE HUKUK SOSYOLOJİSİ DERSLERİ. Ankara, 1949, shf. 462. —

Müellifin Ankara Hukuk fakültesinde okutmakta olduğu dersleri ihtiva eden bu kitap Metodolojiden sonra, Hukuk felsefesi ve Hukuk sosyolojisi kısımlarını ihtiva etmektedir. Hukuk sosyolojisine ayrılmış olan son kitap (s: 325 - 442) Hegel'ci teori ile Comte ve Spencer'in sosyoloji görüşlerini hulâsa ve tenkit etmekte, sosyolojinin ilmi mahiyeti meselesi üzerinde durmaktadır. Müellif burada içtimalî hürriyet ve sebeplik meselesini ortaya koyuyor ve içtimalî sahada ihtimalî kanunların câri olduğundan bahsediyor. Esas itibariyle Prof. Hirsch'e göre hukuk sosyolojisinde Dualisme prensibine göre hareket etmelidir. Bundan sonra müellif hukukî mekanizma ile içtimalî uzviyetin münasebetini araştırıyor. İçtimalî hayatta bazı sabite (constante) lar bulmak mümkün olduğunu söylüyor. Bu suretle fizikte olduğu gibi sosyal münasebetleri bazı değişmez esaslara bağlamaya çalışıyor. Bundan sonra hukukî teşkilâtlandırma bahsinde cevher ve Őekil münasebetini, meşru kılma hâdisesini, hukukta bağlılık ve intibak hâdiselerini tetkik ediyor. İçtimalî hayatın sabit tarafına mukabil bir de değişen taraflarını gözden geçiriyor: burada muhit farklarının ve bu farklardan doğan neticelerin, değişenler arasındaki karşılıklı bağlılığın incelendiğini görüyoruz. Bundan sonra siyasî değişikliklerin hukuk üzerindeki tesirleri görüldüğü: bu münasebetle kuvvetle hukukun münasebeti, esas teşkilât ve anayasa, iktidar ve nüfuz meseleleri gözden geçiriliyor. Bunu iktisadî, kültürel, ilh. diğer değişiklikler takip ediyor. Son kısım hukuk sosyolojisinin pratik neticelerine ayrılmıştır: bu kısımda teşkilâtlandırılmış içtimalî hayat, siyaset ve âmme menfaati bahislerini görüyoruz. Eserin hukuk felsefesine ait olan ilk kısımları üzerinde durmadık. Hukuk sosyolojisine ait bahisler pek çok mevzuu bir araya getirmiş ve bazıları üzerinden sür'atle geçmiş olduğu için ana mefhumların derinleştirilmesi biraz güçleşmiş görünmektedir. Bununla beraber bu sahada Gurvitch'in eserinin tercümesinden başka esaslı bir kitabımız bulunmadığı cihetle, Prof. Hirsch'in hukuk sosyolojisi okuyucuyu bir çok yeni meselelerle karşı karşıya getirmekte ve düşündürmektedir.

P. SAINTYVES, FOLKLOR EL-KİTABI, Çeviren: Bilâl Aziz Yanıkoğlu, İstanbul, Haşet kitabevi. 1951, shf. 176. —

Bilâl Aziz Yanıkoğlu Trabzon folklor malzemesine ait kitabından sonra bu tercümesiyle ikinci eserini veriyor. Aynı zamanda Türkiyede folklor araştırmala-